آیات محرم

توکل بر خداوند؛ سلاح عاشورایی‌ان

احمد عدالتیان| در آستانه تاسوعا و عاشورای حسینی و در ادامه مرور آیاتی که امام حسین(ع) در مسیر قیام خود به آن‌ها اشاره کردند، آیاتی را تلاوت می‌کنیم که امام در روز عاشورا برای لشکریان یزید تلاوت فرمودند: «**وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ نُوحٍ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِنْ كَانَ كَبُرَ عَلَيْكُمْ مَقَامِي وَتَذْكِيرِي بِآيَاتِ اللَّهِ فَعَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْتُ فَأَجْمِعُوا أَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ اقْضُوا إِلَيَّ وَلَا تُنْظِرُونِ**؛ سرگذشت نوح را برای آنان بگو، آن‌گاه که به قوم خود گفت: ای قوم من! اگر اقامت طولانی من میان شما و پند و اندرزم به وسیله آیات خدا، بر شما گران و دشوار است، من بر خدا توکل کردم، پس شما عزم و تصمیم خود و قدرت معبودانتان را روی هم بگذارید تا تلاشتان [بر ضد من] بر شما مبهم و پوشیده نباشد، آن‌گاه به زندگی من خاتمه دهید و مرا مهلت ندهید.» (یونس/۷۱)

«**إِنَّ وَلِيِّيَ اللَّهُ الَّذِي نَزَّلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ**؛ یقیناً سرپرست و یار من، خدایی است که قرآن را نازل کرده است و او همواره شایستگان را سرپرستی و یاری می‌کند.» (اعراف/ ۱۹۶)

«**وَقَالَ مُوسَى إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ مِنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ**؛ موسی گفت: من از هر متکبر سرکشی که به روز حساب ایمان ندارد، به پروردگارم و پروردگار شما پناه می‌برم.» (غافر/۲۷)

این آیات نشان می‌دهد که مؤمن همان طور که آغاز راهش با توکل بر خداوند است، در ادامه مسیر نیز اگر هیچ سلاحی در برابر مستکبر نداشته باشد، باز هم نمی‌ترسد؛ زیرا مهم‌ترین سلاح او این است که در برابر تهدیدهای دشمن به خدا پناه برده است؛ عاشورایی‌ان به کسی پناه برده‌اند که همه امور به دست اوست و بودن در پناه چنین قدرتی، برای آن‌ها کافی است.

روضه شب نهم

مردی که فریب امان‌نامه را نخورد

بسیاری از مردم هنگامی که نام حضرت ابالفضل‌العباس(ع) را می‌شنوند، بیش از هر چیز به یاد شجاعت، سقایی و رشادت‌های ایشان در روز عاشورا می‌افتند، اما روایات اهل بیت(ع) ویژگی مهم‌تری را برای قمر بنی‌هاشم(ع) برجسته می‌کنند و آن «بصیرت نافذ» است. امام صادق(ع) در توصیف عموی بزرگوار خود می‌فرمایند: «کان عمّنا العباس نافذ البصیره»؛ یعنی عباس(ع) دارای بینشی عمیق و آینده‌نگر بود. اگر بخواهیم برای جامعه امروز از زندگی حضرت عباس(ع) یک درس کاربردی استخراج کنیم، باید به ماجرای امان‌نامه نگاه کنیم؛ جایی که حضرت با بصیرت خود، پشت پرده یکی از پیچیده‌ترین نقشه‌های دشمن را تشخیص داد و اجازه نداد وحدت جبهه حق شکسته شود.

پروژه نجات یا پروژه...؟

یکی از مهم‌ترین حوادث پیش از عاشورا، پیشنهاد امان‌نامه برای حضرت عباس(ع) و برادرانشان بود. در نگاه ظاهری، این پیشنهاد می‌توانست فرصتی برای نجات جان آنان تلقی شود اما عباس(ع) حقیقت ماجرا را فهمید. دشمن به دنبال حفظ جان فرزند امیرالمؤمنین(ع) نبود؛ دشمن می‌خواست ستون خیمه امام حسین(ع) را جدا کند. اگر عباس(ع) از خیمه امام جدا می‌شد، روحیه یاران، تضعیف می‌شد و انسجام جبهه حق آسیب می‌دید. از همین‌رو حضرت بدون نیاز به دستور مستقیم اباعبدالله(ع)، امان‌نامه را رد کرد. این رفتار نشان می‌دهد که انسان بصیر، فقط ظاهر پیشنهادها را نمی‌بیند، بلکه اهداف پنهان و پیامدهای آن را نیز می‌شناسد.

مراقب نسخه‌های تفرقه باشیم

ماجرای امان‌نامه فقط یک حادثه تاریخی نیست. در طول تاریخ، دشمنان جوامع اسلامی بارها تلاش کرده‌اند افراد اثرگذار را از بدنه جامعه جدا کنند، میان مردم و رهبران فاصله بیندازند و انسجام اجتماعی را از بین ببرند. گاهی این کار با وعده امنیت، گاهی با وعده رفاه، گاهی با امتیازات اقتصادی و گاهی با جنگ رسانه‌ای انجام می‌شود. تجربه سال‌های اخیر نیز نشان داده است که هرگاه ملت ایران در برابر تهدیدها و فشارها متحد بوده، دشمن ناکام مانده و هر زمان شکاف و اختلاف ایجاد شده، زمینه سوءاستفاده فراهم شده است. مهم‌ترین درس شب تاسوعا، این است که هر پیشنهاد جذابی لزوما به نفع ما نیست؛ گاهی پشت یک پیشنهاد به‌ظاهر خیرخواهانه، پروژه‌ای برای شکستن جبهه حق قرار دارد.

قدرت در چارچوب ولایت

ویژگی دوم حضرت عباس(ع)، تبعیت کامل از ولایت است. او فرمانده‌ای بزرگ، شجاع‌ترین رزمنده سپاه و محبوب‌ترین شخصیت پس از امام حسین(ع) درمیان یاران بود، با این همه تا زمانی که امام اجازه نداد، وارد میدان نبرد نشد. این رفتار برای جامعه امروز نیز یک درس بزرگ است. گاهی افراد توانایی، نفوذ و انگیزه فراوانی دارند، اما اگر حرکت‌ها خارج از چارچوب هدایت و رهبری باشد، نتیجه آن به‌جای پیشرفت، آشفتگی خواهد بود. عباس بن علی(ع) به ما می‌آموزد که قدرت بدون بصیرت، خطرناک است و بصیرت بدون تبعیت از ولایت، نیز به مقصد نمی‌رسد.

قامت وفاداری شکست

صدای العطش کودکان، حرکت علمدار به سوی فرات، رسیدن به آب و خودداری از نوشیدن آن، همه جلوه‌هایی از وفاداری بی‌نظیر اوست. هنگامی که دستان مبارکش قطع شد، پرچم را رها نکرد و تا آخرین لحظه بر عهد خود باقی ماند. تیرها بر بدنش نشست، چشم و سینه‌اش هدف قرار گرفت و سرانجام با ضربه‌ای سنگین بر زمین افتاد. آن هنگام که فریاد زد «علیک منی السلام یااباعبدالله»، امام حسین(ع) خود را بر بالین برادر رساندند و فرمودند: «الآن انکسر ظهری؛ اکنون پشتم شکست» این جمله نشان می‌دهد که عباس(ع) تنها یک برادر نبود؛ تکیه‌گاه نهضت حسینی بود.

احکام محرم

غلو در مداحی، خلاف شرع است

علیپور| مداحی و مرثیه خوانی از مهم‌ترین ابزارهای ترویج معارف اهل بیت(ع) و زنده نگه داشتن شعائر دینی است. با این حال، این مجالس باید با رعایت دقیق ضوابط شرعی و حفظ شأن معصومین(ع) برگزار شود، چراکه برخی شیوه‌های نادرست در خواندن اشعار، مانند مضامین غلوآمیز، می‌تواند موجب انحراف معنایی، وهن مجالس مذهبی و حتی حرمت شرعی شود. در این نوشتار، به بررسی حکم اشعار غلوآمیز از منظر مراجع عظام تقلید پرداخته می‌شود.

مداحی و خواندن اشعار غلوآمیز مثل «حسین اللهیم» یا «لااله‌الاحسین»، در مجالس مذهبی چه حکمی دارد؟

آیت‌الله‌العظمی سیستانی: خواندن این قبیل اشعار یا مضامین که مشتمل بر غلو است، صحیح نیست و هر شعری یا مضمونی که مشعر بر غلو است، نباید خوانده شود و با وجود فراوانی اشعار غرا و قصائد شیوا و پرمعنا در مدح یا سوگ ائمه هدی(ع)، نیازی به این‌گونه اشعار یا مضامین که موجب سوءتفاهم یا سوءاستفاده می‌شود، نیست.

به‌طورکلی اشعاری که ظاهر آن معانی خلاف شرع است (هرچند گوینده یا خواننده آن در باطن، معنای صحیحی را اراده کرده باشد) خواندن و نشر آن در مجالس مذهبی اشکال دارد.

شایسته است ذاکرین اهل بیت(ع) در ذکر مدایح اهل بیت و ائمه هدی(ع)، از بهترین و رساترین مدایح که مشتمل بر مضامین صحیح و مقتبس از آیات قرآن و احادیث معصومین(ع) و نکات شعری ادیبانه است، استفاده و دیگران را نیز بر رعایت این امر، تشویق و ترغیب کنند.

شب نهم محرم

بررسی پیام نجات‌بخش قیام عاشورا در گفت‌وگو با حجت‌الاسلام‌والمسلمین فرحزاد

مسیری که ملت‌ها را به ساحل نجات می‌رساند

گزارش

آمنه مستقیمی| پرچم عزای سیدالشهدا(ع) از چند روز مانده به محرم به اهتزاز درمی‌آید و با فرارسیدن محرم به تعبیر محتشم، در خلق عالم شورش به پا می‌شود، اما هرچه به عاشورا نزدیک می‌شویم، حال‌وهوای عزاداری‌ها فرق می‌کند و بیشتر رنگ «کل یوم عاشورا، و «کل ارض کربلا» به خود می‌گیرد؛ گویی ذرات عالم ذکر یاحسین(ع) سر داده و ندای «هل من ناصر» امامشان را لبیک می‌گویند؛ عشقی که ملت‌ها را به ساحل نجات می‌رساند. امام خمینی(ره) فرمود: محرم و صفر است که اسلام را زنده نگه داشته است. انقلاب ما هم با تمسک به همین مکتب به پیروزی رسید و در واقع کشور ما تا وقتی سفینة النجاه را دارد شکست ناپذیر است. در آستانه تاسوعا و عاشورای حسینی با حجت‌الاسلام‌والمسلمین حبیبا... فرحزاد، استاد حوزه و خطیب مذهبی، درباره ابعادی از این عشق و حقایق آن، گفت‌وگو کرده‌ایم.

شوق نجات خلق را داشت

تعبیر «سفینه‌النجاه» که درباره وجود مقدس امام حسین(ع) به کار می‌رود، معنایی بسیار عمیق دارد. امام رضا(ع) درباره فلسفه این وصف می‌فرمایند: «همه ما اهل بیت(ع)، کشتی نجات هستیم اما کشتی سیدالشهدا(ع)، گسترده‌تر و سریع‌تر است.» این کشتی می‌خواست حتی شقی‌ترین آدم‌ها را نجات بدهد! محبت و اشتیاق حضرت برای نجات انسان‌ها به قدری عظیم است که خلق را دلباخته و شیدا و پیشگویی پیامبر(ص) درباره فرزندشان را محقق کرده است، وقتی که فرمودند: «برای شهادت حسین(ع)، حرارت و گرمایی در دل‌های مؤمنان است که هرگز سرد و خاموش نمی‌شود.»

در دستگاه حسین(ع) نوکری کنیم

دستگاه امام حسین(ع) دستگاهی عجیب و محبت حضرت، کیمیای فوق‌العاده‌ای است؛ هرچه می‌توانید، انجام بدهید تا در این دستگاه سهیم شوید؛ مال بدهید، نوکری کنید، روضه و سخنرانی بشنوید، ظرف بشویید و بانی بشوید... هر خدمتی از دستتان برمی‌آید، بکنید که بزرگان و علما به این نوکری، اهتمام و افتخار می‌کردند. مرحوم آیت‌الله کمپانی، استاد آیت‌الله بهجت، پنجشنبه‌ها در نجف روضه داشت. پیرمرد با آن سن و مقام، بلند می‌شد و کفش جفت می‌کرد، چای می‌ریخت و پذیرایی می‌کرد. شاگردها می‌گفتند: شما استاد و عالم هستید، بگذارید ما این کارها را بکنیم. می‌فرمود: نه؛ می‌خواهم نوکر دستگاه امام حسین(ع) باشم و اسمم دربین خدمتگزاران حضرت ثبت شود.

نمی‌خواهد کسی جهنمی شود

شاید ظاهر ندای «هَل مِن ناصِرٍ ینصُرُنی» حضرت سیدالشهدا(ع) در روز عاشوراً، کمک خواهی و نصرت‌طلبی ایشان باشد اما حقیقت آن است که امام می‌فرمایند: «چه کسی هست که من او را یاری کنم و مانع شقاوت و جهنمی شدن او بشوم؟» حضرت حتی نسبت به شمر این دست رحمت را پیش بردند. مرحوم آیت‌الله شاه‌آبادی می‌گفت: «اینکه امام حسین(ع) به شمر فرمودند اگر به من آب بدهی، نزد جدم از تو شفاعت می‌کنم، درست است؛ چون امام(ع) می‌خواهد سفره رحمتش را پهن کند و حتی شمر هم بر سر آن سفره باشد. شمر اگر آب می‌داد، دیگر موفق به کشتن حضرت نمی‌شد. رحم می‌کرد و برمی‌گشت و رحمت خدا او را دربر می‌گرفت. اگر علی اصغر(ع) را آورد تا مردم رحم کنند، برای آن بود که خودشان مورد رحمت خدا قرار بگیرند. امروز هم سفره شفاعت را پهن کرده است و ناصر می‌طلبد.

کربلا تکراربردار است، نه تکرارشدنی

کربلا از زمانی که جبرئیل برای حضرت آدم(ع) روضه کربلا را خواند و او بر مصایب حسین(ع) گریست، آغاز شد و تا قیامت ادامه دارد؛ چون کربلا عامل بقاست، کربلا رمز ماندگاری و عامل استمرار و حفظ دین است. البته همان طور که تاریخ تکرارپذیر نیست، حادثه عاشورا هم تمام شده است و دیگر تکرار نمی‌شود، اما تکراربردار است؛ یعنی نمونه و شبیه دارد. به عبارت دیگر، حادثه عاشورا قابل استنساخ و نسخه برداری است. اینکه چه عواملی باعث صف‌آرایی در مقابل امام امت شد یا آنکه عاشورا برای امروز چه کارکردهایی دارد، از عواملی است که می‌توان از این واقعه، نسخه برداری کرد و درس گرفت.

حسین(ع)، امام تحول است

در کتاب «کامل‌الزیارات»، ثواب‌های شگفت‌انگیزی برای زیارت حضرت سیدالشهدا(ع) ذکر شده است. اگر گفته‌اند به زیارت حضرت «عارفاً بِحَقه» بروید، یعنی بامعرفت، یعنی همراه با فهم و درک، یعنی زیارت همراه با تغییروتحول؛ چون از جلوه‌های محبت سیدالشهدا(ع) به انسان‌ها، همین فرصت‌سازی برای تغییروتحول است. اساسا ایشان امام تحول هستند. علاوه بر این، اینکه فراوان درباره تربت امام حسین(ع) سفارش و خواص بسیار برای آن بیان شده است، به‌دلیل خون شهید است؛ وگرنه خاک منهای امام(ع) ارزشی ندارد. اگر سجده بر تربت امام حسین(ع) شده است، برای سجده کردن دربرابر ایثار، شهادت، اخلاص، عبودیت، تسلیم و رضاست.

از ریزش‌ها و رویش‌های کربلا درس بگیریم

از مصایب و فجایع واقعه عاشورا نه می‌توان چیزی کم کرد و نه می‌توان چیزی بر آن افزود؛ چون در ساعاتی رخ داده و به اتمام رسیده است اما می‌تواند هادی و معین باشد؛ یعنی امکان کم‌وکاست آن وجود ندارد اما درس‌هایش فراوان است که باید شناخته و استخراج شود؛ هم درس‌های ظاهری و هم آموزه‌های باطنی؛ باید بررسی کنیم و بفهمیم چه شد که آن لشکر چندهزارنفری به روی امام خود شمشیر کشیدند. چگونه خواصی مثل شریح قاضی سکوت کردند و آن برخوردها را کردند و درمقابل، کسی مثل حر آن‌طور در این معرکه روسفید شدند؟ دانستن ریزش‌ها و رویش‌های کربلا به برداشت‌های جدید و امروزی از این واقعه کمک می‌کند.

خدا، اجر ایثارش را داد

در زیارت عاشورا می‌خوانیم: «**مُصِيبَه مَا أَعْظَمَهَا وَ أَعْظَمَ رَزِيَّتَهَا فِي الْإِسْلَامِ**»، یعنی از ابتلا و مصیبت امام حسین(ع) و اهل‌بیت و یارانشان در عالم، اتفاقی بدتر نیفتاده است و نخواهد افتاد! منتها خدا در مقابل پذیرش و تحمل این مصیبت و ایثار، ویژگی‌های خاصی به سیدالشهدا(ع) و یارانشان عطا کرده که از مهم‌ترین آن‌ها عشق و محبت ایشان در دل مؤمنان و غیرمؤمنان است، تا جایی که نه‌فقط شیعه بلکه مسیحی، یهودی، ارمنی و فراتر از آن هندو و آتش‌پرست، محبت امام حسین(ع) را در دل دارند، برای حضرت اقامه عزا می‌کنند و نذر می‌دهند. این محبت باعث شده است در روز عاشورا در همه عالم، پرچم عزای اباعبدالله(ع) به اهتزاز دربیاید و دسته‌های عزا حرکت کنند و بر سر و سینه بزنند؛ کاری که برای هیچ‌کس دیگر در عالم انجام نمی‌شود. امروز این سخن حضرت ثامن‌الحجج(ع) که فرمودند: «شهادت امام حسین(ع)، پلک چشم ما را زخم کرده است»، عینیت یافته و چشم جهان در مصایب ایشان گریان است.

حجت‌الاسلام‌والمسلمین فرحزاد:
حضرت سیدالشهدا(ع) در روز عاشورا اگر علی اصغر(ع) را آورد تا مردم رحم کنند، برای آن بود که خودشان مورد رحمت خدا قرار بگیرند. امروز هم سفره شفاعت را پهن کرده است و ناصر می‌طلبد

درنگ

عاشورا؛ الگوی تمدن‌ساز، مقابل «تمدن غرب»

حامد میرزاخان
عضو مجمع نمایندگان طلاب و فضلای حوزه علمیه قم

در نگاه قرآنی، تاریخ صحنه رقابت میان دو الگو از تمدن‌سازی است: تمدنی که بر مدار «بیت‌الله» (حکومت الهی و حقیقت) بنا شده و تمدنی که بر «بیت عنکبوت» (سازه‌های سست برآمده از هوای نفس و فتنه و دستگاه‌های حکومتی پوچ) استوار شده است.

۱. بیت عنکبوت؛ تمدن سست‌بنیاد فتنه

قرآن کریم در سوره عنکبوت می‌فرماید: «**مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِ اتَّخَذَتْ بَيْتًا وَإِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوتِ**؛ داستان کسانی که غیر از خدا دوستانی اختیار کرده‌اند، همچون عنکبوت است که [با آب دهان خود] خانه‌ای برای خویش ساخته‌اند و در حقیقت -اگر می‌دانستند- سست‌ترین خانه‌ها همان خانه عنکبوت است و...» (سوره عنکبوت، آیه ۴۱).

این «بیت»، نماد دستگاه‌های حکومتی است که از «ولایت اهل بیت(ع)» و امام زمان(عج) فاصله گرفته‌اند. ویژگی این تمدن‌ها، تولید تاریکی، فتنه و جلوه‌گری‌های غیرحقیقی است؛ چراکه چون از منبع نور (خدا و امامت) دورند، در «لهو و لعب» غرق شده‌اند و حقیقت هستی را به بازی گرفته‌اند: «**وَمَا هَذِهِ الْحَيَاه الدُّنْيَا إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَه لَهِيَ الْحَيَوَانُ**؛ این زندگی دنیا جز سرگرمی و بازیچه نیست و زندگی حقیقی، همانا [در] سرای آخرت است؛ ای کاش می‌دانستند.» (سوره عنکبوت، آیه ۶۴).

تمدن غربی، بیت عنکبوت، فاقد «حیات» (زندگی حقیقی) است و تنها، سرابی از رفاه و قدرت را ارائه می‌دهد.

۲. بیت‌الله؛ تمدن معرفت و حکمت

درمقابل تمدن غربی، تمدن برخاسته از مکتب «حیات‌الآخره»، تمدنی است که بر معرفت و حکمت، استوار است. در این مسیر، خداوند خود راهبر است و مؤمنان را در دل فتنه‌های تمدن‌های جاهلی تنها نمی‌گذارد: «**وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا**؛ و کسانی که در راه ما مجاهدت کردند، قطعا آنان را به راه‌های خود هدایت می‌کنیم.» (سوره عنکبوت، آیه ۶۹)

این وعده هدایت، در «دل فتنه» محقق می‌شود؛ یعنی وقتی جامعه اسلامی در میانه توطئه‌های تمدن غرب (بیت عنکبوت) قرار دارد، اگر استقامت و مجاهدت کند، خداوند راه‌های برون‌رفت و تمدن‌سازی را بر او می‌گشاید.

۳. عاشورا؛ قله مجاهدت «محسنین»

حضرت سیدالشهدا(ع) در قرآن، مصداق اتمّ (محسنین) هستند. «احسان» در اینجا نه‌فقط به معنای نیکی فردی، بلکه به معنای «به اوج رساندن فعل الهی در میدان عمل» است.

عاشورا تجلی این حقیقت است که اگر در کنار «سیدالشهدا» بایستیم، «نصرت» قطعی است. تمدن نوین اسلامی، درواقع بازتولید همان فرهنگ عاشورایی در مقیاس جهانی است. ایستادن در رکاب امام، مجاهدتی است که:

الف: ظلمت بیت عنکبوت را می‌درد.

ب: حکمت دینی را جایگزین لهو و لعب می‌کند.

ج: وعده حقیقی «نصرت» (پیروزی) را محقق می‌سازد.

همان طور که بیان شد، وعده حقیقی نصرت تمدن نوین اسلامی، پاسخی به پوچی حیات مادی است. این تمدن با «بیت‌الله» (ولایت اهل‌بیت(ع)) آغاز می‌شود و با «مجاهدت و مسیر سیدالشهدا(ع)» ادامه می‌یابد. آیه «سُبُلَنا»، بشارت می‌دهد که برای هر بن‌بستی که بیت عنکبوت و تمدن غربی برای ما ایجاد می‌کند، خداوند راهی ویژه برای تمدن‌سازان باز کرده است.

عاشورا فقط یک واقعه تاریخی نیست، بلکه «متدولوژی پیروزی» است. هر که در مدار این مجاهدت قرار گیرد، نه‌تنها در فتنه گم نمی‌شود، بلکه خود به مشعلی برای هدایت بشر در عصر غیبت تبدیل می‌شود. تمدن نوین اسلامی، تحقق همان «حیات طیبه‌ای» است که در سایه ولایت و نصرت الهی، بر ویرانه‌های سست دستگاه‌های ظلمت‌زای امروزی بنا خواهد شد.